

نقش گردشگری هنری بر رونق اقتصادی

امیر مهدی میرزاپور

دانش آموز پایه دوازدهم رشته ادبیات و علوم انسانی، سمنان، ایران

چکیده

گردشگری یک صنعت کاربر (متکی به نیروی کار) است که نه تنها موجب بهبود قابل توجه وضعیت اشتغال در مقاصد گردشگری می شود، بلکه به توسعه زیرساخت ها، حفظ منابع مالی و احیای اماکن گردشگری تاریخی و جدید نیز کمک می کند و باعث می شود مردم جهان درک بهتری از یکدیگر داشته باشند. همچنین باید گفت گردشگری یکی از منابع تغذیه اقتصاد در جوامع مختلف است و می تواند نقش مهمی در توسعه و کسب درآمد برای آن ها داشته باشد. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون نرخ بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه اند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. این پژوهش در تلاش است با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و با بهره گیری از منابع کتابخانه به بررسی نقش گردشگری هنری بر رونق اقتصادی بپردازد. نتایج پژوهش نشان می دهد ایران با پیشینه تاریخی و فرهنگی غنی و آثار باستانی بی شمار از جمله کشورهایی است که می تواند یک از بازیگران اصلی در جذب گردشگران خارجی برای مقاصد هنری و فرهنگی باشد که در وهله اول لازم است یک برنامه منسجم برای جذب گردشگران با اتکا به تبلیغات و بازاریابی صورت گیرد و رونق صنعت گردشگری را در سال های آتی تحقق بخشید.

کلیدواژه ها: گردشگری، گردشگری هنری، فرهنگ، توسعه اقتصادی

مقدمه

گردشگری به عنوان یکی از مصادیق هنر- صنعت در جهان بسیار مورد توجه است، زیرا از یک سو می تواند مستقیم یا غیرمستقیم بر صنعت یک کشور تأثیر بگذارد و از سوی دیگر عاملی است جهت پاسداشت و حفظ و ترویج هنر در آن کشور؛ همچنین از گردشگری به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها یاد شده که طی سال های اخیر برای رفع چالش های اقتصادی و اجتماعی کشورها که با کاهش فعالیت های تولیدی و صنعتی رخ داده است، گامی مثبت در جهت اشتغال نیروی انسانی و ایجاد فرصت های شغلی و افزایش درآمد خواهد بود. وارد کردن موضوعات فرهنگی و فناوریانه همانند صنعت گردشگری به حیطه کنونی اقتصاد، علاوه بر توسعه این صنعت، بر سایر حوزه ها مانند اشتغال، مبادلات خارجی، تولید ناخالص ملی، تعادل بازار و تأمین تعادل اجتماعی تأثیرگذار بوده و تعاملی دوسویه بین گردشگری، فرهنگ و هنرهای مختلف ایجاد می کند. اقتصاد ایران به عنوان یک اقتصاد نفتی- دولتی که در سه دهه اخیر غالباً با معضلاتی چون تورم و کسری بودجه مواجه بوده است، چرخه های تجاری بزرگ و کوچکی را پشت سر نهاده است. بدیهی است شناخت عوامل کلیدی این چرخه های اقتصادی می تواند برنامه ریزان و سیاست گذاران اقتصادی کشور را در ارائه تصمیمات صحیح تر و کارا تر یاری رساند. در سال های اخیر متغیر رشد کسری بودجه و رشد نرخ ارز حقیقی بیشتر از سایر عوامل بر جزء چرخه ای تولید ناخالص داخلی اثرگذاری داشته است و نیاز است سیاست گذاران در کنترل این دو عامل جهت ثبات بخشی بیشتر اقتصاد ایران از خود مبذول بدارند. در این پژوهش تلاش شده است با استفاده از منابع کتابخانه ای و به شیوه تحلیلی - توصیفی به بررسی نقش هنر در اقتصاد گردشگری پرداخته شود.

مبانی نظری

صنعت گردشگری

جهانگردی واژه ای است فارسی و به معنای گردیدن به دور جهان است و جهانگرد به مفهوم جهان گردنده و آنکه در اقطار عالم بسیار سفر کند آمده است و واژه توریسم و توریست ریشه انگلیسی و فرانسوی است. توریسم به معنای مسافرت کردن برای خشنودی و لذت بردن و همچنین کار و شغلی آمده است که کار تدوین گشت ها و مسافرت ها برای جهانگردان را بر عهده دارد. لیکن باگذشت زمان و تحولاتی که در زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه اروپای سده بیستم روی داد، در مفهوم واژه های توریسم و توریست دگرگونی به وجود آمد و تعریف نگاران و فرهنگ نویسان، نیز به کسی توریست می گفتند که برای تجدید نیرو، رفع خستگی و خودسازی از راه آشنایی با اقوام و ملل گوناگون و شناخت پدیده های هستی به مسافرت می رود. هم اکنون بر پایه تعریف سازمان جهانی جهانگردی، جهانگرد کسی است که به سرزمین یا کشوری بیرون از جایگاه همیشگی زندگی و کار خود سفر می کند و دستکم یک شب و به هر حال، کمتر از یک سال در آنجا می ماند و دلیل عمده سفرش اشتغال به کاری برای دریافت دستمزد نیست بنابراین جهانگردی ویژگی های زیر را دارد: فعالیتی بسیار پیچیده و چندجانبه است که روابط بی شماری را در میان شاخه ها و رشته های گوناگون فعالیت های انسانی ایجاد می کند. پدیده جهانگردی و پیامدهای آن از حرکت مردم برخاسته است، پس درواقع حرکت و جابه جایی مبنای جهانگردی است. از آنجاکه ترک بوم و کاشانه و رفتن به جای دیگر منشأ جهانگردی است، این نوع فعالیت اصولاً با فعالیت های محل کار و اقامت همیشگی جهانگرد تفاوت دارد. توقف فرد در مقصد موقتی است و پس از مدتی به جایگاه همیشگی زندگی خود برمی گردد مسافر قصدی برای اشتغال به کار در مقصد مسافرت ندارد. در حقیقت جهانگردی عبارت است از مجموع ، پدیده ها و روابطی که از مسافرت و اقامت مردم در

جایگاهی غیر از جایگاه همیشگی زندگی و کار به وجود می‌آید و این امر تا زمانی صادق است که اقامت موقت باشد و دربرگیرنده اشتغال موقت نیز نشود. گردشگری یک صنعت کاربر (متکی به نیروی کار) است که نه تنها موجب بهبود قابل توجه وضعیت اشتغال در مقاصد گردشگری می‌شود، بلکه به توسعه زیرساخت‌ها، حفظ منابع مالی و احیای اماکن گردشگری تاریخی و جدید نیز کمک می‌کند و باعث می‌شود مردم جهان درک بهتری از یکدیگر داشته باشند. با این وجود، گردشگری هنوز هم در بین عامه مردم به عنوان یک صنعت لوکس و محدود به اقشار مرفه شناخته می‌شود. البته نمی‌توان کتمان کرد که این برداشت به ظاهر منفی، حداقل در برخی جوامع با واقعیت منطبق است. مدیریت کلان ضعیف در بخش گردشگری می‌تواند آثار منفی گاه جبران‌ناپذیری در شهرها، پارک‌های ملی و بناهای تاریخی بر جای بگذارد و همچنین زیرساخت‌های محلی، اقشار بومی و منابع در اختیار آنها را در معرض تهدید جدی قرار دهد. در همین راستا بحث گردشگری پایدار^۱ امروز بیش از هر زمان دیگری مورد توجه نهادهای بین‌المللی قرار گرفته است.

گردشگری هنری

گردشگری هنری عموماً شامل بازدید از مکان‌های همچون نگارخانه‌های هنری، سالن‌های اپرا، سالن‌های تئاتر، سالن‌های اجرای موسیقی کلاسیک و سنتی، تئاترهای قوی و نمایش‌های آیینی و سنتی، جشنواره‌های هنری و دیدن شاهکارهای هنری و موزه‌های هنری می‌شود. در بعضی موارد چند عامل را کنار یکدیگر تلفیق می‌کنند، مثلاً یک کنسرت موسیقی در یک بنای تاریخی یا محلی با معماری خاص اجرا می‌شد یا کافه گالری‌ها پدید می‌آیند. جشنواره‌های فصلی، آیینی، هفته‌های فرهنگی و موضوعی، کارگاه‌های زنده هنری، نمایش نحوه تولید آثار هنری و صنایع دستی و البته فستیوال‌های گروهی، همه و همه شواهدی بر تلفیق و تکامل صنعت گردشگری با نگاهی بر گردشگری هنری است. بر این اساس اجزا و عناصر گردشگری هنری شامل هر آن چیزی است که به هنر مرتبط می‌شود. از بناها و آثار معماری کلاسیک گرفته تا بازارهای صنایع دستی و فرش، در سال‌های اخیر موزه‌ها، تئاترها، کنسرت‌ها و نمایشگاه‌ها، گالری‌ها، جشنواره‌های هنری و حتی حراج‌های هنری نیز بسیار مورد توجه قرار گرفته‌اند. کنسرت‌ها، جشنواره‌های هنری، گالری‌ها و نمایشگاه‌ها و حراج‌ها در ربع قرن اخیر بیش از پیش مورد توجه بوده است و گردشگران بیش از پیش تمایل دارند از این مقاصد بازدید به عمل آورند. گاهی هم شاهد هستیم که در فضای معماری‌های کلاسیک و باستانی کنسرت‌ها یا نمایش‌هایی برگزار شده است که در کشور ما هم طی سال‌های اخیر شاهد چنین رویکردی هستیم، به طور کلی در گردشگری هنری منابع قابل جابه‌جایی هستند و به همین دلیل از نمایشگاه‌ها، حراج‌ها، جشنواره‌ها، کنسرت‌ها و برنامه‌های هنری رویداد محور می‌توان برای جذب گردشگر کمک گرفت. (نعمت‌بخش آبکنار و همکاران: ۱۴۰۰)

توسعه اقتصادی

توسعه اقتصادی عبارت است از رشد، همراه با افزایش ظرفیت‌های تولیدی اعم از ظرفیت‌های فیزیکی، انسانی و اجتماعی. در توسعه اقتصادی، رشد کمی تولید حاصل می‌شود، اما تغییراتی که در کنار آن ایجاد می‌شود، مفهوم آن را وسیع‌تر از رشد کمی تعریف می‌کند. نگاه به توسعه اقتصادی در کشورهای پیشرفته و کشورهای توسعه‌نیافته متفاوت است. در کشورهای توسعه‌یافته، هدف اصلی افزایش رفاه و امکانات مردم است، اما در کشورهای عقب‌مانده، ریشه کنی فقر و افزایش عدالت

^۱. Sustainable Tourism

اجتماعی مدنظر است. در نگاه کلی به بحث توسعه، شاخص‌های توسعه را معمول با میزان پیشرفت آموزش و پرورش، افزایش درآمد سرانه، میزان امید به زندگی، بهداشت عمومی، فقرزدایی و میزان دسترسی به خدمات عمومی تعریف کرده‌اند.

صنعت گردشگری در ایران

ایران به‌عنوان یک کشور اسلامی و کشوری در حال توسعه در حوزه اقتصاد با چالش‌های جدی مواجه است. در این میان داشته‌های فرهنگی و تمدنی ایران را به‌عنوان یک کشور با ظرفیت‌های بالا در حوزه صنعت گردشگری تبدیل کرده است. با این حال بررسی درآمدهای اقتصادی ایران از حوزه گردشگری حاکی از ناکامی ایران در این حوزه اقتصادی است. ایران در حالت بالقوه ایران می‌تواند سالی بیست میلیون توریسم را برای رونق حوزه گردشگری پذیرا باشد و در سال حدود ده میلیارد دلار درآمد داشته باشد. این در حالی است که تاکنون فقط در توانسته یک‌دهم این مقدار از حوزه گردشگری درآمد داشته باشد (آمار، ۱۳۸۲: ۵۰۸) کشور ایران به لحاظ برخورداری از موقعیت ویژه جغرافیایی و ارتباطی و نیز منابع طبیعی و آثار تاریخی برجای‌مانده از دوره باستان و دوره اسلامی از قابلیت‌های لازم برای توسعه گردشگری برخوردار است. توسعه گردشگری در ایران می‌تواند به‌عنوان راهی برای رهایی از وابستگی به درآمدهای نفتی و خروج از اقتصاد تک‌محصولی باشد (سرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۹) ایران از لحاظ دارا بودن ابنیه و آثار تاریخی جزو ۹ کشور نخست دنیا و از لحاظ اکو توریستی در میان ۱۰ کشور برتر دنیا قرار دارد (ارمغان، ۱۳۸۶: ۲۳۶) بنابراین برنامه‌ریزی دقیق و سیاست‌گذاری‌های صحیح می‌تواند نقشی اساسی در بهره‌مندی از این ویژگی‌های و داشته‌های تمدنی باشد. افزایش ورود گردشگران خارجی به کشور با تجهیز و گسترش برخی از امکانات رابطه مستقیمی دارد. گسترش امکانات رفاهی و زیربنایی، بهبود بهداشت، بهبود خطوط ارتباطی از جمله فعالیت‌های است که به بهبود وضعیت گردشگری کمک می‌کند. در یک نگاه کلی برخی از عوامل مؤثر بر توسعه صنعت توریسم در ایران عبارت‌اند از: وجود امکانات رفاهی و اقامتی مناسب، امنیت کافی برای گردشگران، وجود جاده‌های وسیع و استاندارد بودن آن، وجود خدمات بهداشتی در مراکز اقامتی و بین جاده‌ای، وجود قوانین مناسب برای ورود و خروج گردشگران، تبلیغات مناسب، برخورداری فرهنگی مناسب (محسنی، ۱۳۸۸: ۱۵۸) صنعت گردشگری ایران نیازمند کاربست الگوی مناسب برای تبدیل کردن ظرفیت‌های اقتصادی بالقوه به فرصت‌های پیشرفت و توسعه اقتصادی است. مطالعه و واکاوی داده‌های موجود از برنامه‌ریزان صنعت گردشگری و گردشگران زمینه را برای دستیابی به چنین الگویی فراهم می‌کند.

بحث و بررسی

گردشگری و اقتصاد

گالری‌ها و نمایشگاه‌های آثار هنری، فستیوال، جشنواره و کنگره و... با موضوع هنر از جمله بهانه‌هایی هستند که پای گردشگر هنری را به هر کشوری باز می‌کنند و به‌زعم خود بخشی از اقتصاد گردشگری را به جریان می‌اندازند. این سبک از گردشگری گرچه در بسیاری از کشورهای دنیا و حتی منطقه، اقتصاد پرپولی را رقم زده، اما در ایران کمتر گردشگری را می‌توان یافت که باهدف بازدید از گالری‌ها و نمایشگاه‌های آزاد یا شرکت در فستیوالی هنری اینجا را به‌عنوان مقصد خود برگزیده باشد. گردشگری هنری در برخی از کشورها آن‌قدر مؤثر و پردرآمد بوده که رخدادهای بزرگی از جمله برگزاری حراج‌های مهم را رقم زده است. جشنواره‌های مهم هنری دنیا در دهه‌های گذشته به معرفی هنرمندان معاصر و آثارشان می‌پردازند و سال‌هاست که عرصه جشنواره‌های هنری تنها مختص هنر هفتم نیست. سرمایه‌گذاری‌های اولیه برای تشکیل این جشنواره‌های معتبر یا

حراج‌ها، کنفرانس‌ها، نشست‌های هنری و... سودآوری را به‌جایی رسانده که بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاران حقیقی و حقوقی به سمت شرکت در حراج‌های هنری کشیده شده‌اند. باوجود فعالیت هنرمندان زیادی در عرصه هنرهای تجسمی در ایران و فعالیت گالری‌های آزاد در کشور، گردشگری هنری در ایران چندان رونقی ندارد. در حقیقت نه‌تنها برگزاری رویدادهای مختلف هنری، بلکه چیدن سازوکارهایی برای جذب علاقه‌مندان به هنرهای تجسمی هم در جذب گردشگر هنری مؤثر است. در منطقه خاورمیانه، کشور دوبی را داریم که در این عرصه بسیار موفق است. وقتی به موفقیت این کشور نگاه می‌کنیم می‌بینیم که سازوکار برنامه‌ریزی‌شده‌ای برای حضور علاقه‌مندان به آثار هنری به چشم می‌خورد. هر ساله هنرمندان زیادی در انتظار فرارسیدن حراج دوبی هستند و گالری‌گردان‌های بزرگی در سراسر دنیا خواهان حضور در این حراج هستند. گردشگری هنری، مثل فعالیت هر بنگاه اقتصادی دیگری در جهان به دنبال کسب سود و درآمد برای کشور میزبان است؛ اما این تنها به معنای حضور پیدا کردن گردشگران خارجی در ایران برای بازدید از آثار هنری و خرید این آثار نیست؛ آثار هنری‌ای که در نمایشگاه‌ها و حراج‌های خارج از ایران به نمایش درمی‌آیند هم می‌توانند در این عرصه ارزآور باشند. در سال‌های گذشته تعدادی از گالری‌داران کشور تلاش کرده‌اند تا به جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های هنری و حراج‌های بزرگ دنیا راه پیدا کنند. این گالری‌دارها آثار هنرمندان را در این عرصه‌ها معرفی و شرایط را برای حمایت از این هنرمندان فراهم می‌کنند. در نتیجه آثار هنری شانس بیشتری برای دیده‌شده، معرفی به همه دنیا و خریداری‌شدن توسط علاقه‌مندان دارند. گرچه این هم راهی برای معرفی هنر و هنرمندان معاصر ایرانی به جهان به شمار می‌رود و در نهایت برای هنرمندانمان ارزآوری دارد، اما نباید از این مسئله غافل ماند که فروش آثار هنرمندان ایرانی در خارج از کشور، قدم چندان بزرگی در گردشگری پایدار به شمار نمی‌رود، چراکه ظرفیت‌های گردشگری از جمله اقامتگاه، راهنمای تور، موزه‌ها و مکان‌های گردشگری و موزه‌ها و ... را از حضور گردشگران بهره‌مند نمی‌کند.

نقش هنر عمومی در توسعه گردشگری

مسئولان شهرهای پسا صنعتی امروزه به دنبال محصولات می‌باشند که بتواند گردشگران را به شهرهایشان بیاورد و در این راه به توسعه اقتصادی‌شان کمک شود. معماری و خانه‌های پسا صنعتی اغلب اوقات در شرایط بسیار بدی قرار دارند و آثار تاریخی که میراث پسا صنعتی را نمایش می‌دهد به‌اندازه کافی تأثیرگذار نیستند که بتواند گردشگران را جذب نماید و جاذبه دیگری در شهرها وجود ندارد. به همین سبب به دنبال گزینه‌هایی می‌گردند تا تصویر شهرهایشان را تغییر دهد (Koster & Rondall: 2005). فعالیت‌های فرهنگی یکی از روش‌هایی است که به‌عنوان ابزاری جهت بازآفرینی فرهنگ مینا در شهرهای پسا صنعتی به کار گرفته می‌شود و می‌تواند از طریق یک گالری هنری، سالن کنسرت یا موزه و یا فعالیت‌های خرد مرتبط با کارآفرینان فرهنگی و فعالان شهری در مقیاس کوچک این بازآفرینی صورت گیرد. افزون بر سایت‌های باستانی و تاریخی همه‌ساله بسیاری از گردشگران داخلی معاصر متمرکز شدند و خارجی برای شرکت در انواع جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی و هنری به سایر شهرها مسافرت کرده و در جشنواره‌های فرهنگی و هنری و کارناوال‌های آن‌ها حضور می‌یابند. تمامی این فعالیت‌ها می‌توانند در زمره صنایع خلاق قرار بگیرند و بدین شکل ارتباط بین فرهنگ و صنایع خلاق برقرار می‌شود. گردشگری فرهنگی یک‌راه مهم برای حفظ و ترویج میراث اقوام و ملل مختلف است و به هنرمندان فرصتی جهت ترویج مشارکت‌های همگانی در هنر ارائه می‌دهد. هنرها به توسعه گردشگری فرهنگی کمک شایان توجهی می‌کنند و تأثیر به‌سزایی در توسعه اقتصادی دارند.

موزه‌های هنری و رونق اقتصاد گردشگری

موزه هنرهای معاصر یکی دیگر از حلقه‌های زنجیره‌ای است که می‌تواند در رونق گردشگری هنری در کشور اثرگذار باشد؛ رخدادی که حداقل در کارنامه این موزه تاکنون چندان اثر درخشانی از آن به چشم نمی‌خورد. تا چندی پیش موزه هنرهای

معاصر نمایشگاه‌هایی مثل دوسالانه عکاسی یا سایر نمایشگاه‌های موضوعی را برگزار می‌کرد تا هنرمندان امروز را معرفی و از آن‌ها حمایت کند؛ اما این دوسالانه مدتی است که دیگر برگزار نمی‌شود. این موزه با همه ظرفیت‌هایی که دارد، کمتر به سمت برگزاری نمایشگاه‌های هنرمندان جوان می‌رود. موزه هنرهای معاصر می‌تواند محلی برای برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی هنری باشد و به همین بهانه هرساله هنرمندان و علاقه‌مندان زیادی را به ایران بکشاند، اما به دلایل فرهنگی و برخی مسائل، این فرصت تاکنون فراهم نشده است.

صنایع‌دستی و رونق اقتصاد گردشگری

صنایع‌دستی چه در بیان عادی و چه در اصطلاح فنی مفاهیم متعددی دارد، به این معنا که گاهی حاکی از نحوه ساخت کالا است مانند (دست‌ساز) و گاه بازگوکننده ویژگی هر محصول است، مانند صنعت دستی، هنری و غیره. صنایع‌دستی عبارت است از آن چه که با دست ساخته می‌شود از قالی، پارچه و ساخته‌های فلزی و غیره در فرهنگ معین صنعت‌هایی است که دست در آن دخیل باشد مانند پارچه بافی و قالی بافی (فرهنگ معین، ذیل صنایع‌دستی)؛ بنابراین صنایع‌دستی به آن گروه از صنایع اطلاق می‌شود که تمام و یا قسمت اعظم مراحل ساخت فرآورده‌های آن با دست انجام شده باشد و در قالب فرهنگ و دیدگاه‌های قوی آنان و بینش‌های فلسفی، ذوق و هنر منطقه، ساخته‌وپرداخته می‌شود. از مجموعه تعاریف صنایع‌دستی به نظر می‌رسد که تعریف زیر که توسط گروهی از کارشناسان صنایع‌دستی ایران ارائه گردیده، دقیق‌تر و جامع‌تر باشد. چراکه با وضعیت فعلی این صنعت و هنر ارزنده انطباق بیش‌تری دارد. صنایع‌دستی به آن دسته از هنرها و صنایع گفته می‌شود که به‌طور عمده با استفاده از مواد اولیه بومی و انجام قسمتی از مراحل تولید آن به کمک دست و ابزاردستی، محصولاتی ساخته می‌شود که در هر واحد آن ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر سازنده به نحوی تجلی‌یافته و همین عامل، وجه تمایز اصلی این‌گونه محصولات از مصنوعات مشابه ماشینی و کارخانه‌ای است. (سازمان میراث فرهنگی) بر اساس آمارگیری‌های انجام‌شده نزدیک به ۲/۵ میلیون نفر از جمعیت کشور به‌صورت تمام‌وقت و یا نیمه‌وقت در رشته‌های متعدد صنایع‌دستی درآمد خود را از این طریق کسب می‌نمایند و اگر تعداد افراد فعال در مشاغل پایین‌دستی و بالادستی این رشته‌ها نیز به حساب آیند، سهم عمده‌ای از نیروی کار کشور برای تأمین شغل و درآمد خود به این صنعت وابسته‌اند. اگر بخواهیم مقایسه‌ای داشته باشیم سهم صنایع‌دستی در تولید ناخالص ملی را با سایر بخش‌ها نقش و تأثیر مثبت صنایع‌دستی بر اقتصاد کشور روشن‌تر خواهد شد. سهم صنایع‌دستی در تولید ناخالص ملی حدود ۳ درصد است که در مقایسه با صنعت خودروسازی ۲ درصد در صنعت پتروشیمی ۲/۵ درصد اهمیت آن به‌خوبی مشخص است. با توجه به این مهم، تقویت این بخش از اقتصاد ملی که قطعاً در تأمین و گسترش عدالت اجتماعی مؤثر است، اهتمام بیش‌تر مسئولین را می‌طلبد. توجه به بعد اقتصادی صنایع‌دستی می‌تواند نقش ارزنده‌ای را در کسب درآمد و افزایش تولید ملی داشته باشد که در این صورت تبعات مثبت آن شامل اشتغال، ارزآوری، جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه و خلق نوآوری‌ها ظهور خواهد کرد. لذا ضرورت هم‌ایجاب می‌کند که جهت ادامه فعالیت صنعتگران و تولیدکنندگان صنایع‌دستی و رسیدن آن به جایگاه مناسب در بازارهای جهانی حمایت لازم از آن‌ها صورت پذیرد. بدون شک سهم و نقش صنایع‌دستی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور بر هیچ‌کس پوشیده نیست و به اعتقاد کارشناسان و برنامه‌ریزان نه صرفاً به لحاظ درآمد اقتصادی بلکه به لحاظ حفظ ارزش‌ها، اصالت‌ها و خاستگاه فرهنگی و هنری آن نیز هست. بر این اساس باید گفت صنایع‌دستی و هنری یکی از مظاهر فرهنگی است که بازگوکننده خصوصیات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی کشور محل تولید خود بوده و علاوه بر شناساندن فرهنگ و تمدن هر منطقه، عاملی برای توسعه صنعت گردشگری

محسوب می‌شود. چراکه امروزه دیگر تنها آثار تاریخی وسیله جذب گردشگر نیست و آثار هنری و صنایع‌دستی هر منطقه با طرح‌ها و استانداردهای ویژه خود می‌توانند مکمل جاذبه‌های گردشگری هر منطقه، شهر یا کشور باشند. این صنعت از جمله صنایعی به شمار می‌رود که از ظرفیت‌های لازم برای توسعه سرمایه‌گذاری و ایجاد کسب‌وکار و کارهای مولد برخوردار است و با قابلیت اشتغال مفید و تولید مؤثر، می‌تواند نقشی تأثیرگذار برافزایش سرانه ملی داشته دارد. صنایع‌دستی بیانگر صنعت و هنر نیاکان و نشان‌دهنده ذوق و هنر مردم هر منطقه از یک کشور است. به عقیده صاحب‌نظران این هنر اصیل، رمز ماندگاری و حیات فرهنگی و اقتصادی کشور در روند جهانی‌شدن؛ در گرو نگاه کیفی به صنایع‌دستی است، از بعد فرهنگی و گردشگری نیز صنایع‌دستی بخشی از صنعت گردشگری است که در همه مناطق ایران وجود دارد؛ در گستره جهانی‌شدن صنایع‌دستی می‌تواند، با ایجاد رابطه پویا و خلاق بین طبیعت، انسان، دانش و فرهنگ یک منطقه با گردشگران، جریان جدیدی را در آینده برای ارتقا گردشگری و توسعه پایدار اقتصادی و حفظ و اشاعه ارزش‌های فرهنگی ایجاد کند. (وحدتی و همکاران: ۱۴۰۰)

بناهای تاریخی و آداب فرهنگی

بازدید گردشگران از بناهای تاریخی و آداب فرهنگی اقوام مختلف همواره برای گردشگران جذاب بوده است و همچنان هم از اهمیت بسیاری برخوردار است، بر اساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، گردشگران علاقه دارند برای تعامل با فرهنگ‌های جدید و یافتن مقاصد نو، انواع تجربه‌های بی‌نظیر مانند شرکت در جشنواره‌ها، دیدن آداب و رسوم محلی، دیدن گالری‌های هنری و غیره را تجربه کنند. کشور ما هم به واسطه خرده‌فرهنگ‌های مختلفی که در برمی‌گیرد مثل یک قالی هزار نقش از قومیت‌هاست که هر کدام آداب و سنت‌های خاص خود را دارند که بسیار جذاب و معنادار هستند. جشنواره‌های فصلی، آئینی، هفته‌های فرهنگی و موضوعی، کارگاه‌های زنده هنری، نمایش نحوه تولید آثار هنری و صنایع‌دستی و البته جشنواره‌های گروهی، تورهای تخصصی آموزشی، خلاقیت‌پردازی، تاریخ هنر، نمایشگاه فرهنگ و معماری، شناخت ارکان هنری، سبک‌شناسی هنری، موسیقی‌شناسی، تولید صنایع‌دستی، کارگاه‌ها و نمایشگاه‌های عکاسی موضوعی، تئاترها و اجراهای نمایش از نمونه‌های موفق تورهای هنری هستند. نکته بسیار مهم گردشگری هنری اختصاصی بودن هنر و ریشه داشتن آن در فرهنگ کشورها و اقلیم بومی آن منطقه است که آن‌ها را متفاوت و متمایز از سایر نقاط دنیا می‌کند که البته کشور ما در این زمینه دارای ریشه‌های بسیار عمیقی است.

تأثیر هنرهای اسلامی در اقتصاد

هنرهای ایرانی اسلامی عموماً برای گردشگران بسیار جذاب است. بازارهای متعددی در شهرهای مختلف برای صنایع‌دستی و هنرهای ایرانی اسلامی وجود دارد و هم خود شهرها فضاهایی دارند که با این نوع آثار هنری گره‌خورده است. هنر و زندگی در فرهنگ ایرانی اسلامی درهم‌تنیده و زنده است و برای عموم گردشگران بیشتر از هر موضوعی جذابیت دارد. توسعه گردشگری هنری نیاز به یک هدف و اولویت مشترک و تفکر نظام‌مند دارد تا منجر به یک برنامه و چشم‌انداز مشترک در بخش خصوصی و دولتی شود. از طرفی مفاهیم و تعاریف مشترکی از گردشگری هنری باید تدوین و تبیین شود. ضمن اینکه بعد از هدف‌گذاری و ارائه تعریف مشترک نیازمند برنامه‌ریزی و تفاهم و انضباط فکری در مدیریت اجرایی گردشگری هنری هستیم تا کمتر دچار تغییر روندها و تصمیم‌گیری‌ها باشیم.

نتیجه گیری

امروزه توسعه گردشگری در تمامی عرصه‌ها، چه در سطح ملی و منطقه‌ای و چه در سطح بین‌المللی مورد توجه برنامه ریزان دولتی و شرکت‌های خصوصی قرار گرفته است. بسیاری از کشورها به صورت فزاینده‌ای به این حقیقت پی برده‌اند که برای بهبود وضعیت اقتصادی خود باید ابتکار عمل به خرج داده و درصدد یافتن راه‌های تازه‌ای برآیند. عده‌ای از متخصصان هم گردشگری هنری را نوعی از گردشگری فرهنگی می‌دانند که بازدید از نمایشگاه‌ها، موزه‌ها، حضور در کنفرانس‌ها، سمپوزیوم‌ها، کنگره‌ها، جشنواره‌ها و فستیوال‌های هنری که باهدف معرفی پیشینه‌های فرهنگی، هنری و بومی یک منطقه به دیگران انجام می‌شود را در برمی‌گیرد. البته از زمانی که گردشگری به عنوان یک صنعت مطرح شده و با نگاه علمی به آن پرداخته می‌شود، بسیاری از المان‌های دیگر از جمله صنایع دستی، سرگرمی‌های عامه‌پسند جوامع محلی، جشنواره‌های موسیقی معاصر و هنرهای قومی نیز تحت عنوان گردشگری هنری مطرح می‌شوند. در حال، امروزه با شکل‌گیری صنعت گردشگری، گردشگری هنری رونق چشمگیری پیدا کرده و نقش بسزایی در اقتصاد جوامع مختلف ایفا کرده است. درآمدی که از جشنواره‌های هنری نوین و مکان‌های هنری سرآمد مانند تیت مدرن در لندن و موزه گوگنهایم در بیلباو حاصل می‌شود، حتی بر این ادعاست. علاوه بر این‌ها، جشنواره فیلم کن یکی از جشنواره‌های هنری کشور فرانسه است که از نمونه‌های بارز گردشگری هنری محسوب می‌شود. این جشنواره، هنرمندان و علاقه‌مندان زیادی از سرتاسر جهان را در این شهر گرد هم می‌آورد که قطعاً منجر به رونق صنعت گردشگری و درآمد ناشی از آن در این منطقه می‌شود.

منابع و مآخذ

- ارمغان، س. (۱۳۸۶) توریسم و نقش آن در جغرافیا. اسلام شهر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی اسلام شهر.
- سرور، هوشنگ؛ الله پور، منیژه و معصومی، حامد (۱۳۹۳) «پیشرفت اقتصادی: بررسی تأثیرات صنعت گردشگری بر توسعه اقتصاد کشورها با تأکید بر ایران» کنگره پیشگامان پیشرفت.
- محسنی، رضا علی. (۱۳۸۸) «گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالش‌ها و راهکارها». مجله علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، شماره ۱۷۱-۲۸.۱۴۹، ۱۷۱-۲۸.۱۴۹.
- معلمی، سیدمهدی (۱۳۹۱). مفهوم و اصول اقتصاد مقاومتی درآموزه های اقتصادی اسلامی. مجموعه مقالات اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی. صفحات ۶۲ - ۷۵.
- آمار، تیمور. (۱۳۸۱) «توان های گردشگری چابکسر با تأکید بر قابلیت های جغرافیایی آن». مجموعه مقالات همایش های علمی و پژوهشی گروه های علوم انسانی، جلد اول، چالوس: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر.
- نعمت بخش آبکنار، فرزین، علینقی، منصوره، صفرزاده، حسین، نوربخش، سید کامران (۱۴۰۰) «توسعه ظرفیت های گردشگری فرهنگی در شهر تهران با تکیه بر مصرف فیلم های هنری» مجله گردشگری شهری، دوره ۸، شماره ۳، صص ۳۳ - ۴۶
- الوانی، مهدی. پیروز بخت، معصومه. (۱۳۷۵) فرآیند مدیریت توریسم، تهران، مرکز مطالعات فرهنگی
- جلیلی، سعید (۱۳۷۴). سیاست خارجی پیامبر (ص). تهران. سازمان تبلیغات اسلامی.
- لی، جان (۱۳۷۸) گردشگری و توسعه در جهان سوم، ترجمه عبدالرضارکن الدین افتخاری، شرکت چاپ و نشر بازرگانی
- وحدتی، حجت؛ ناصرپور، مهرداد؛ صیاد منصور. پیمان. ۱۴۰۰. اثر قابلیت های نوین صنایع دستی بر جهش تولید و توسعه بازارهای هدف گردشگری استان لرستان، دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، سال نهم، شماره هفدهم، صص ۲۴۵ - ۲۶۶
- Koster.R & Randall.J (2005) Indicators of community economic development through mural-based tourism.

The role of art tourism on economic prosperity

Abstract

Tourism is a user industry (relying on labor force) that not only significantly improves the employment situation in tourist destinations, but also helps to develop infrastructure, preserve financial resources and revive historical and new tourist sites, and makes the people of the world understand each other better. Have. It should also be said that tourism is one of the sources of economic nutrition in different societies and can play an important role in development and earning for them. The development of the tourism industry is very important for developing countries that are facing problems such as high unemployment rate, limited foreign exchange resources and single product economy. This research is trying to investigate the role of art tourism on economic prosperity by using the descriptive-analytical method and using library resources. The results of the research show that Iran, with its rich historical and cultural background and countless ancient monuments, is one of the countries that can be one of the main players in attracting foreign tourists for artistic and cultural purposes, which requires a coherent program to attract tourists based on advertising. and marketing to take place and realize the prosperity of the tourism industry in the coming years.

Keywords: tourism, artistic tourism, culture, economic development